

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

7. september 2022 *

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2003/109/EÜ – Pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatus – Kohaldamisala – Kolmanda riigi kodanik, kellel on riigis elamise õigus ELTL artikli 20 alusel – Artikli 3 lõike 2 punkt e – Riigis elamine üksnes ajutiselt – Liidu õiguse autonoomne mõiste

Kohtuasjas C-624/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdami (Haagi esimese astme kohus, Amsterdami kohtumaja, Madalmaad) 24. novembri 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse samal päeval, menetluses

E. K.

versus

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident L. Bay Larsen, kodade presidendid A. Arabadjiev, C. Lycourgos, I. Jarukaitis, N. Jääskinen, I. Ziemele (ettekandja) ja J. Passer, kohtunikud F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra, L. S. Rossi, A. Kumin, N. Wahl ja O. Spineanu-Matei,

kohtujurist: J. Richard de la Tour,

kohtusekretär: vanemametnik M. Ferreira,

arvestades kirjalikku menetlust ja 7. detsembri 2021. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- E. K., esindajad: *advocaten* E. C. Gelok ja H. Lichtevelde,
- Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman, A. Hanje ja C. S. Schillemans,
- Taani valitsus, esindajad: J. Nymann-Lindegren, M. Søndahl Wolff ja L. Teilgård,
- Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja R. Kanitz,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

– Euroopa Komisjon, esindajad: C. Cattabriga, E. Montaguti ja G. Wils,
olles 17. märtsi 2022. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 25. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta (ELT 2004, L 16, lk 44; ELT eriväljaanne 19/06, lk 272) artikli 3 lõike 2 punkti e tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud Ghana kodaniku E. K., kellel on Madalmaades elamise õigus ELTL artikli 20 alusel, ja Staatssecretaris van Justitie en Veiligheidi (justiits- ja julgeolekuküsimuste riigisekretär, Madalmaad) vahelises kohtuvaidluses viimase otsuse üle jätta rahuldamata E. K. taotlus saada pikaajalise elaniku elamisluba.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 2003/109 põhjendustes 4, 6 ja 12 on märgitud:
  - „(4) Liikmesriigis pikaajaliselt elavate kolmandate riikide kodanike integratsioon edendab oluliselt majanduslikku ja sotsiaalset ühtekuuluvust, mis on [EÜ] asutamislepingus sätestatud põhieesmärk.

[...]
  - (6) Pikaajalise elaniku staatuse saamise põhikriteeriumiks peaks olema liikmesriigi territooriumil elamise kestus. Elamine peaks olema seaduslik ja pidev, et isik võiks näidata, et ta on riigiga püsivad sidemed loonud. Tuleks ette näha teatud paindlikkus, et saaks arvesse võtta olukordi, kus isik peab ajutiselt riigist lahkuma.

[...]
  - (12) Selleks et pikaajalised elanikud saaksid tõhusalt integreeruda ühiskonda, kus nad elavad, tuleb pikaajalisi elanikke kohelda võrdselt liikmesriigi kodanikega paljudes majanduslikes ja sotsiaalsetes küsimustes käesolevas direktiivis määratletud asjaomastel tingimustel.“
- 4 Direktiivi artikkel 3 „Reguleerimisala“ on sõnastatud järgmiselt:
  - „1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavate kolmanda riigi kodanike suhtes.
  2. Käesolevat direktiivi ei kohaldata kolmanda riigi kodaniku suhtes, kes:

[...]

e) elab üksnes ajutiselt nt *au pair*'na, hooajatöolisena või teenusepakkuja lähetatud töötajana teenuste piiriülese pakkumise eesmärgil või on ise teenuse piiriülene pakkuja või kui tema elamisloa tähtaeg on ametlikult piiratud;

[...]“.

5 Direktiivi artikli 4 „Elamise kestus“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Liikmesriigid annavad pikaajalise elaniku staatuse kolmanda riigi kodanikele, kes on nende territooriumil elanud seaduslikult ja pidevalt viie aasta jooksul vahetult enne asjaomase taotluse esitamist.“

6 Direktiivi artiklis 5 „Pikaajalise elaniku staatuse saamise tingimused“ on märgitud:

„1. Liikmesriigid nõuavad kolmandate riikide kodanikult selle tõendamist, et tal on iseenda ja tema ülalpeetavate pereliikmete jaoks:

a) stabiilne ja korrapärane sissetulek, millega ta suudab iseennast ja oma pereliikmeid ilma asjaomase liikmesriigi sotsiaalsüsteemi abita ülal pidada. Liikmesriigid hindavad kõnealuse sissetuleku laadi ja korrapärasust ning võivad seejuures võtta arvesse palkade ja pensionide miinimumtasest enne pikaajalise elaniku staatuse saamise taotluse esitamist;

b) ravikindlustus, mis katab kõiki riske, mis asjaomase liikmesriigi enda kodanike puhul üldiselt on kaetud.

2. Liikmesriigid võivad kooskõlas siseriikliku õigusega nõuda kolmandate riikide kodanikelt, et need täidaksid integratsioonitingimusi.“

Madalmaade õigus

Vreemdelingenwet 2000

7 23. novembri 2000. aasta välismaalaste seaduse täieliku reformi seaduse (2000. aasta välismaalaste seadus) (Wet tot algehele herziening van de Vreemdelingenwet (Vreemdelingenwet 2000); *Stb.* 2000, nr 495) põhikohtuasjas kohaldatava redaktsiooni artiklis 8 on sätestatud:

„Välismaalane elab seaduslikult Madalmaades üksnes juhul, kui:

[...]“

e. ta on liidu kodanik, kes elab Madalmaades Euroopa Liidu toimimise lepingu või Euroopa Majanduspiirkonna (EMP) lepingu alusel kehtestatud õigusnormide alusel“.

8 Selle seaduse artikkel 45b on sõnastatud järgmiselt:

„1. Välismaalase pikaajalise ELi elaniku elamisloa taotlus jäetakse rahuldamata, kui vahetult enne taotluse esitamist:

a. on tal artiklis 14 osutatud tähtajalise elamisloa alusel ajutine riigis viibimise õigus;

- b. on tal ametlikult piiratud riigis elamise õigus;
  - c. ta viibib riigis erilises eelisstaatuses;
  - d. ta elab riigis artiklis 28 nimetatud tähtajalise elamisloa alusel, mis ei ole antud artikli 29 lõike 1 punkti a või b alusel;
  - e. ta viibib riigis artiklis 28 osutatud tähtajalise elamisloa alusel, mis on antud artikli 29 lõike 2 alusel välismaalasele, kellel on artiklis 28 nimetatud elamisluba, mis ei ole antud artikli 29 lõike 1 punkti a või b alusel.
2. Ilma et see piiraks lõike 1 kohaldamist, võib pikaajalise ELi elaniku elamisloa taotluse rahuldamata jätta ainult välismaalase puhul:
- a. kes ei ole elanud viis aastat järjest ja vahetult enne taotluse esitamist riigis seaduslikult vastavalt artiklile 8, võttes arvesse lõiget 3;
  - b. kes on punktis a osutatud ajavahemikul elanud väljaspool Madalmaid kas järjest kuus kuud või kauem või kokku kümme kuud või kauem;
  - c. kellel ei ole sõltumatult ja kehtvalt piisavaid elatusvahendeid kas eraldi või ühiselt pereliikmega, kelle juures ta elab;
  - d. kes on jõustunud kohtuotsusega süüdi mõistetud süüteo, mille eest on ette nähtud kolmeaastane või pikem vanglakaristus, või kelle suhtes on selle eest võetud [karistusseadustiku (Wetboek van Strafrecht)] artiklis 37a osutatud meede;
  - e. kes ohustab riigi julgeolekut;
  - f. kellel ei ole endal ega kelle pereliikmetel ei ole piisavat ravikindlustust või
  - g. kes ei ole [ühiskondliku integratsiooni seaduse (Wet inburgering)] artikli 7 lõike 1 punktis a osutatud eksamit edukalt sooritanud või ei ole saanud selle seaduse artikli 5 lõike 1 punktis c osutatud diplomit, tunnistust või muud dokumenti.
3. Lõike 2 punktis a osutatud ajavahemiku arvutamisel ei võeta arvesse riigis elamist lõike 1 tähenduses ega riigis elamist lõike 2 punkti b tähenduses, välja arvatud riigis elamine õpingute või kutseõppe eesmärgil, mida võetakse arvesse pooles ulatuses.
4. Lõigete 1 ja 2 kohaldamise eeskirjad võib kehtestada üldise haldusmeetmega või selle alusel.“

Vreemdelingenbesluit 2000

- 9 23. novembri 2000. aasta välismaalaste seaduse rakendusmääruse (2000. aasta välismaalaste määrus) (Besluit tot uitvoering van de Vreemdelingenwet 2000 (Vreemdelingenbesluit 2000); *Stb.* 2000, nr 497) põhikohtuasja asjaoludele kohaldatava redaktsiooni artiklis 3.5 on sätestatud:

„1. Riigis elamise õigus tavalise tähtajalise elamisloa alusel on ajutine või alaline.

2. Ajutine on riigis elamise õigus elamisloa alusel, millele on kehtestatud piirang seoses:
- a. riigis elamisega pereliikmena, kui vastuvõtjal on:
    - 1°. ajutine riigis elamise õigus või
    - 2°. ajutine elamisluba varjupaigaõiguse alusel;
  - b. hooajalise tööga;
  - c. kontsernisisesse ajutise üleviimisega;
  - d. piiriülese teenuste osutamisega;
  - e. töökohal väljaõppega;
  - f. õpingutega;
  - g. töö otsimise ja töötamisega palgatöötajana või iseseisvalt;
  - h. lepingu või muul alusel vahetusega;
  - i. raviga;
  - j. ajutiste humanitaarvajadustega;
  - k. ooteajaga taotluse esitamiseks [Madalmaade kodakondsuse seaduse (Rijkswet op het Nederlandschap)] artikli 17 alusel.
3. Rahvusvahelistest lepingutest või rahvusvahelise õiguse alusel asutatud organisatsioonide siduvatest otsustest tulenevate kohustuste täitmisel võib ministri määrusega määrata, millistel juhtudel ei ole erandina lõikest 2 riigis elamise õigus ajutine.
4. Kui elamisluba antakse muude piirangutega kui need, mis on loetletud lõikes 2, on see elamisluba alaline, välja arvatud juhul, kui elamisloa andmise ajal on ette nähtud teisiti.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 10 Põhikohtuasja kaebaja E. K. on Ghana kodanik. Tema 10. veebruaril 2002 sündinud poeg on Madalmaade kodanik. E. K. sai ELTL artikli 20 alusel 9. septembril 2013 Madalmaade elamisloa märkega „liidu kodaniku pereliige“.
- 11 E. K. esitas 18. veebruaril 2019 direktiivi 2003/109 riigisisesele õiguskorda üle võtnud õigusnormide alusel taotluse pikaajalise ELi elaniku elamisloa saamiseks. Justiits- ja julgeolekuküsimuste riigisekretär jättis selle taotluse rahuldamata, leides eelkõige, et ELTL artiklil 20 põhinev elamisõigus on ajutine, mistõttu ei saa taotletud elamisluba talle anda. E. K. esitas selle otsuse peale vaide, mis tunnistati põhjendamatuks.

- 12 E. K. esitas eespool nimetatud otsuse peale kaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdamile (Haagi esimese astme kohus, Amsterdami kohtumaja, Madalmaad).
- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud kõigepealt küsimus, kas ELTL artikli 20 alusel antud elamisõigus on ajutine. Eelkõige tekib selle kohtu hinnangul esiteks küsimus, kas elamisõigust saab pidada „ajutiseks“ ainult siis, kui on kindlaks tehtud, et see õigus lõpeb konkreetsel kuupäeval, mis on ette teada, ja teiseks, kas asjaolu, kas ELTL artikli 20 kohane elamisõigus on ajutine või mitte, võib olla seotud seda õigust omava kolmanda riigi kodaniku kavatsustega, arvestades, et E. K. on muu hulgas väljendanud soovi asuda püsivalt elama Madalmaade Kuningriigi territooriumile. Järgmiseks märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et E. K. ning justiits- ja julgeolekuküsimuste riigisekretär on eriarvamusel küsimuses, kas selle kindlaksmääramine, kas ELTL artikli 20 kohane elamisõigus on ajutine või mitte, kuulub liikmesriikide pädevusse või tuleb mõistet „ajutine elamisõigus“ tõlgendada liidu tasandil ühetaoliselt. Lõpuks küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkt e on Madalmaade õiguskorda nõuetekohaselt üle võetud.
- 14 Neil asjaoludel otsustas Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam (Haagi esimese astme kohus, Amsterdami kohtumaja) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas liikmesriikide pädevuses on määrata kindlaks see, kas ELTL artikli 20 kohane elamisõigus on olemuselt ajutise või alalise iseloomuga või tuleb seda tõlgendada liidu õiguse alusel?
  2. Kui tõlgendus tuleb anda liidu õiguse alusel kohaldamisele kuulub liidu õiguse tõlgendamine, siis kas direktiivi 2003/109 kohaldamisel tuleb teha vahet erinevate sõltuvate elamisõiguste, millele on liidu õiguse alusel õigus kolmandate riikide kodanikel, sealhulgas sõltuva elamisõiguse, mis antakse liidu kodaniku pereliikmele vastavalt [Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivile 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (ELT 2004, L 158, lk 77; ELT eriväljaanne 05/05, lk 46)], ja ELTL artikli 20 kohase elamisõiguse vahel?
  3. Kas ELTL artikli 20 kohane elamisõigus, mis oma olemuselt sõltub kolmanda riigi kodaniku ja liidu kodaniku vahelise sõltuvussuhte esinemisest ning seetõttu millalgi lõpeb, on ajutise iseloomuga?
  4. Kui ELTL artikli 20 kohane elamisõigus on ajutise iseloomuga, siis kas direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisese õigusnormid, millega on ainult liikmesriigi õiguses ette nähtud elamisload välistatud pikaajalise elaniku staatuse saamisest direktiivi 2003/109 tähenduses?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 15 Kõigepealt tuleb üle korrata, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artiklis 267 sätestatud liikmesriigi kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel lahendada tema menetluses oleva vaidluse. Seda arvestades tuleb Euroopa Kohtul temale esitatud küsimused vajaduse korral ümber sõnastada (7. aprilli 2022. aasta kohtuotsus Avio Lucos, C-176/20, EU:C:2022:274, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 16 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus selgitada, kas ELTL artikli 20 kohase elamisõiguse ajutise iseloomu kindlaksmääramine kuulub liikmesriikide pädevusse või on tegemist „küsimusega[, mida tuleb] tõlgendada liidu õiguse alusel“.
- 17 Eelotsusetaotluse põhjendustest nähtub siiski, et see küsimus on esitatud selleks, et teha kindlaks, kas olukord, milles on E. K., kellel on elamisõigus ELTL artikli 20 alusel, kuulub direktiivi 2003/109 kohaldamisalasse, arvestades eelkõige selle direktiivi artikli 3 lõike 2 punkti e.
- 18 Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste on liidu õiguse autonoomne mõiste, mida tuleb kõikide liikmesriikide territooriumil tõlgendada ühetaoliselt.
- 19 Olgu meenutatud, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleneb nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudest kui ka võrdsuse põhimõttest, et liidu õigusnorme, milles ei ole nende tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramiseks sõnaselgelt viidatud liikmesriikide õigusele, tuleb tavaliselt kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt (18. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Singh, C-502/10, EU:C:2012:636, punkt 42, ning 12. aprilli 2018. aasta kohtuotsus A ja S, C-550/16, EU:C:2018:248, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 20 Kuigi direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e sõnastuses ei ole määratletud väljendit „kes [...] elab üksnes ajutiselt“, ei viita direktiiv selle väljendi tähenduse osas ka liikmesriikide õigusele. Sellest järeldub, et kõnealust direktiivi kohaldades tuleb seda väljendit käsitada kui liidu õiguse autonoomset mõistet, mida tuleb kõikide liikmesriikide territooriumil tõlgendada ühetaoliselt (vt analoogia alusel 18. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Singh, C-502/10, EU:C:2012:636, punkt 43).
- 21 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste on liidu õiguse autonoomne mõiste, mida tuleb kõikide liikmesriikide territooriumil tõlgendada ühetaoliselt.

Teine ja kolmas küsimus

- 22 Teise ja kolmanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste hõlmab kolmanda riigi kodaniku elamist ELTL artikli 20 alusel selle liikmesriigi territooriumil, mille kodakondsus asjasse puutuval liidu kodanikul on.

- 23 Kõigepealt olgu märgitud, et direktiivi 2003/109 artiklis 3 on kindlaks määratud selle direktiivi kohaldamisala.
- 24 Selle artikli lõikes 1 on sätestatud, et direktiivi kohaldatakse liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavate kolmandate riikide kodanike suhtes, samas jäetakse artikli lõike 2 järgi direktiivi kohaldamisalast välja teatavatel viisidel riigis elamine. Direktiivi artikli 3 lõike 2 punkti e kohaselt ei kohaldata nimetatud direktiivi kolmanda riigi kodaniku suhtes, kes elab üksnes ajutiselt, näiteks *au pair*'ina, hooajatöölisena või teenusepakkuja lähetatud töötajana teenuste piiriülese pakkumise eesmärgil, või on ise teenuse piiriülene pakkuja või kui tema elamisluba on ametlikult piiratud.
- 25 Sellega seoses tuleb kõigepealt märkida, et kolmanda riigi kodaniku elamine liikmesriigi territooriumil ETL artikli 20 alusel vastab direktiivi 2003/109 artikli 3 lõikes 1 sätestatud tingimusele, mis näeb ette, et direktiivi kohaldatakse liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavate kolmandate riikide kodanike suhtes.
- 26 Mis puudutab küsimust, kas kolmanda riigi kodanik, kellel on liikmesriigi territooriumil elamisluba ETL artikli 20 alusel, on direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e kohaselt siiski direktiivi 2003/109 kohaldamisalast välja arvatud, siis tuleb meenutada, et see säte näeb ette kaks erinevat olukorda, st esiteks nende kolmandate riikide kodanike olukord, kes elavad riigis üksnes ajutiselt, ning teiseks nende kolmandate riikide kodanike olukord, kelle elamisluba on ametlikult piiratud (18. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Singh, C-502/10, EU:C:2012:636, punkt 38).
- 27 Mis puudutab esimest olukorda, mis ainsana on käesoleva eelotsusetaotluse ese, siis tuleb märkida, et ei direktiivi 2003/109 artiklis 3 ega üheski muus direktiivi sättes ei ole täpsustatud, mida tuleb mõista „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste all selle artikli lõike 2 punkti e tähenduses.
- 28 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ei pea liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvestama mitte üksnes sätte sõnastust – lähtudes sõnade harjumuspärasest tähendusest tavakeeles –, vaid ka selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa säte on, ning sätte konteksti (vt selle kohta 16. juuli 2015. aasta kohtuotsus Maïstrellis, C-222/14, EU:C:2015:473, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika). Samuti võib sätte kujunemislugu anda asjakohast teavet selle sätte tõlgendamiseks (vt selle kohta 25. juuni 2020. aasta kohtuotsus A jt (Aalteri ja Nevele tuulepargid), C-24/19, EU:C:2020:503, punkt 37).
- 29 Esiteks olgu märgitud, et direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkt e näeb ette, et direktiivi ei kohaldata kolmanda riigi kodaniku suhtes, „kes [...] elab üksnes ajutiselt“ liikmesriigi territooriumil.
- 30 Arvestades nende sõnade tähendust tavakeeles, eeldab selline tingimus kontrollimist, kas riigis elamist õigustav põhjus tähendab, et algusest peale on kavatsus elada riigis üksnes lühiajaliselt. Nagu Euroopa Kohus on juba otsustanud, näitavad ajutised põhjused direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tähenduses seda, et kolmanda riigi kodanikul ei ole *a priori* tõsist kavatsust liikmesriikide territooriumile püsivalt elama asuda (vt selle kohta 18. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Singh, C-502/10, EU:C:2012:636, punkt 47).
- 31 Direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punktis e kasutatud väljendi „kes [...] elab üksnes ajutiselt“ sellist grammatilist tõlgendust näitlikustab nimetatud sättes esitatud loetelu ajutistel põhjustel elamise kohta. Näitena on konkreetselt mainitud kolmanda riigi kodaniku elamist *au pair*'ina või hooajatöölisena või teenusepakkuja lähetatud töötajana teenuste piiriülese pakkumise eesmärgil või ise piiriülese teenuse pakkujana.

- 32 Niisuguse elamise ühiseks objektiivseks tunnuseks on see, et riigis elamine on ajaliselt rangelt piiratud ja mõeldud lühiajalisena, mistõttu see ei võimalda kolmanda riigi kodanikul asuda asjaomase liikmesriigi territooriumile püsivalt elama (vt selle kohta 18. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Singh, C-502/10, EU:C:2012:636, punktid 48 ja 50).
- 33 Seda seisukohta kinnitab ka ettepaneku võtta vastu nõukogu direktiiv pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta (KOM(2001) 127 (lõplik)) seletuskiri seoses selle ettepaneku artikli 3 lõike 2 punktiga d, mis sisuliselt vastab direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punktile e. Seletuskirja kohaselt ei ole ettepaneku artikli 3 lõike 2 punktis d konkreetselt nimetatud isikute kategooriatel kavatsust asjaomase liikmesriigi territooriumile püsivalt elama asuda.
- 34 Järelikult tuleb asuda seisukohale, et arvestades direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e sõnastust ja kujunemislugu, hõlmab „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste selle sätte tähenduses elamist liikmesriigi territooriumil üksnes põhjustel, mille objektiivne tunnus on see, et riigis elamine on ajaliselt rangelt piiratud ja mõeldud lühiajalisena ega võimalda kolmanda riigi kodanikul asuda asjaomase liikmesriigi territooriumile püsivalt elama.
- 35 Tuleb siiski tõdeda, et kolmanda riigi kodaniku elamisel liikmesriigi territooriumil ELTL artikli 20 alusel ei ole sellist objektiivset tunnust.
- 36 Seoses sellega olgu meenutatud, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast nähtub, et kolmanda riigi kodanikule, kes on liidu kodaniku pereliige, nagu E. K., on ELTL artikli 20 alusel tagatud elamisõigus üksnes väga erilistes olukordades, kus hoolimata sellest, et kolmandate riikide kodanike elamisõigust käsitlev teisene õigus ei ole kohaldatav ja asjaomane liidu kodanik ei ole kasutanud oma liikumisvabadust, sunniks kolmanda riigi kodanikule elamisõiguse andmisest keeldumine liidu kodanikku tegelikult kogu liidu territooriumilt lahkuma, jättes ta seega ilma reaalsest võimalusest kasutada põhilisi õigusi, mida liidu kodaniku staatus talle annab (vt selle kohta 10. mai 2017. aasta kohtuotsus Chavez-Vilchez jt, C-133/15, EU:C:2017:354, punkt 63, ning 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa), C-836/18, EU:C:2020:119, punkt 39 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 37 Et niisugune keeldumine võiks kahtluse alla seada liidu kodakondsuse soovitava toime, peab kolmanda riigi kodaniku ja tema liidu kodanikust pereliikme vahel seega olema selline sõltuvussuhe, mille tõttu oleks juhul, kui asjaomase kolmanda riigi kodaniku õigust liidu territooriumil elada ei tunnustata, liidu kodanik sunnitud temaga kaasa minema ja kogu liidu territooriumilt lahkuma (vt selle kohta 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa), C-836/18, EU:C:2020:119, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 38 Nagu nähtub Euroopa Kohtu praktikast, tuleb ELTL artiklil 20 põhineva elamisõiguse tunnustamist hinnata asjaomase kolmanda riigi kodaniku ja tema liidu kodanikust pereliikme vahelise sõltuvussuhte intensiivsuse seisukohast, kusjuures sellise hindamise käigus tuleb arvesse võtta kõiki konkreetse juhtumi asjaolusid (vt selle kohta 10. mai 2017. aasta kohtuotsus Chavez-Vilchez jt, C-133/15, EU:C:2017:354, punkt 71; 8. mai 2018. aasta kohtuotsus K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias), C-82/16, EU:C:2018:308, punkt 72, ning 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa), C-836/18, EU:C:2020:119, punkt 56).

- 39 Euroopa Kohus on leidnud, et hindamisel, kas liidu kodanikust lapse ja tema kolmanda riigi kodanikust vanema vahel on selline sõltuvussuhe, tuleb arvesse võtta lapse hooldusõiguse küsimust ning küsimust, kas õiguslikust, rahalisest ja emotsionaalsest aspektist hoolitseb lapse eest kolmanda riigi kodanikust vanem (vt selle kohta 6. detsembri 2012. aasta kohtuotsus O jt, C-356/11 ja C-357/11, EU:C:2012:776, punkt 56, ning 13. septembri 2016. aasta kohtuotsus Rendón Marín, C-165/14, EU:C:2016:675, punkt 51). Olulisteks asjaoludeks on peetud ka lapse vanust, tema füüsilist ja emotsionaalset arengut, lapse emotsionaalse suhte tugevust nii liidu kodanikust kui ka kolmanda riigi kodanikust vanemaga ning viimati nimetatud vanemast lahutamise tõttu lapse heaolule tekkida võivat ohtu (10. mai 2017. aasta kohtuotsus Chavez-Vilchez jt, C-133/15, EU:C:2017:354, punkt 71).
- 40 Täisealiste isikute vahelise sõltuvussuhte olemasolu hindamisega seoses on Euroopa Kohus märkinud, et kuigi täisealine isik on üldjuhul võimeline elama iseseisvalt ilma oma pereliikmeteta, on sellise sõltuvussuhte esinemine samasse perekonda kuuluva kahe täiskasvanu vahel võimalik ka erandjuhtudel, kui asjaomast isikut ei või mingil juhul lahutada tema pereliikmest, kellest ta sõltub (vt selle kohta 8. mai 2018. aasta kohtuotsus K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias), C-82/16, EU:C:2018:308, punkt 65, ning 5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid), C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354, punkt 56).
- 41 Seega tuleb tõdeda, et ELTL artiklil 20 põhinev kolmanda riigi kodaniku elamisõigus liidu kodaniku pereliikmena on õigustatud põhjusel, et elamisõigust on vaja selleks, et liidu kodanikul oleks ajal, kui kestab sõltuvussuhe kolmanda riigi kodanikuga, reaalne võimalus kasutada põhilisi liidu kodaniku staatusest tulenevaid õigusi. Kuigi üldreeglina aja möödumisel niisugune sõltuvussuhe kaob, ei ole see eeldatavasti üldjuhul lühiajaline. Järelikult ei takista liikmesriigi territooriumil ELTL artikli 20 alusel elamise põhjus asjaomasel kolmanda riigi kodanikul selle liikmesriigi territooriumile püsivalt elama asuda. Sellist riigis elamist õigustav sõltuvussuhe, mille põhituduseid on meelde tuletatud käesoleva kohtuotsuse punktides 37–40, võib nimelt kesta märkimisväärse aja jooksul ning eriti kui tegemist on kolmanda riigi kodanikuga, kes on liidu kodanikust lapse vanem, üldjuhul kuni lapse täisealiseks saamiseni või isegi kauem, kui on tuvastatud asjaolud, mis seda õigustavad.
- 42 Seega ei saa asuda seisukohale, et kolmanda riigi kodaniku elamine liikmesriigi territooriumil ELTL artikli 20 alusel kujutab endast „üksnes ajutiselt“ elamist direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tähenduses.
- 43 Teiseks kinnitavad sellist direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e sõnastusel ja kujunemislool põhinevat tõlgendust direktiivi eesmärgid.
- 44 Nagu Euroopa Kohus on juba otsustanud, nähtub selle direktiivi põhjendustest 4, 6 ja 12, et direktiivi peamine eesmärk on liikmesriigis pikaajaliselt elavate kolmandate riikide kodanike integratsioon (26. aprilli 2012. aasta kohtuotsus komisjon vs. Madalmaad, C-508/10, EU:C:2012:243, punkt 66; 18. oktoobri 2012. aasta kohtuotsus Singh, C-502/10, EU:C:2012:636, punkt 45, ja 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus X (pikaajalised elanikud – stabiilne, korrapärane ja piisav sissetulek), C-302/18, EU:C:2019:830, punkt 29).
- 45 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleneb direktiivi 2003/109 artikli 4 lõikest 1 koostoimes direktiivi põhjendusega 6, et sellise integratsiooni aluseks on eelkõige seaduslikult ja pidevalt elamise viieaastane kestus, mis on ette nähtud selles sättes ja mis näitab, et asjaomane isik on

liikmesriigiga püsivad sidemed loonud ning selle territooriumile püsivalt elama asunud (vt selle kohta 3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus X (pikaajalised elanikud – stabiilne, korrapärane ja piisav sissetulek), C-302/18, EU:C:2019:830, punkt 30 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 46 Nagu on sisuliselt märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 41, võib kolmanda riigi kodaniku elamine liikmesriikide territooriumil ELTL artikli 20 alusel kesta märkimisväärse aja jooksul ning seega oluliselt kauem kui direktiivi 2003/109 artikli 4 lõikes 1 ette nähtud ajavahemik.
- 47 Lisaks nähtub Euroopa Kohtu praktikast, et kolmanda riigi kodanikule, kellel on elamisõigus ELTL artikli 20 alusel, tuleb anda töölooba, et tal oleks võimalik ülal pidada oma liidu kodanikust last, sest vastasel korral jääks laps ilma reaalsest võimalusest kasutada tema liidu kodaniku staatusega seotud põhilisi õigusi (vt selle kohta 8. märtsi 2011. aasta kohtuotsus Ruiz Zambrano, C-34/09, EU:C:2011:124, punkt 45). Selline asjaomase liikmesriigi territooriumil pikema aja jooksul töötamine tugevdab aga tõenäoliselt veelgi selle kolmanda riigi kodaniku juurdumist.
- 48 Kolmandaks ei lükka seda tõlgendust kuidagi ümber kõnealuse sätte kontekst.
- 49 Sellega seoses tuleb märkida, et käesoleva kohtuotsuse punktis 42 esitatud direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tõlgendus ei sea kahtluse alla direktiivi üldist ülesehitust, sest kolmanda riigi kodanik, kellel on elamisõigus ELTL artikli 20 alusel, peab pikaajalise elaniku staatuse saamiseks vastama direktiivi artiklites 4 ja 5 sätestatud tingimustele. Lisaks asjaolule, et kolmanda riigi kodanik on elanud asjaomase liikmesriigi territooriumil seaduslikult ja pidevalt viie aasta jooksul vahetult enne asjaomase taotluse esitamist, peab ta esitama tõendid selle kohta, et tal on iseenda ja tema ülalpeetavate pereliikmete jaoks stabiilne, korrapärane ja piisav sissetulek, millega ta suudab iseennast ja oma pereliikmeid ilma selle liikmesriigi sotsiaalabisüsteemi abita ülal pidada, ning ravikindlustus, mis katab kõiki riske, mis kõnealuse liikmesriigi enda kodanike puhul üldiselt on kaetud. Samuti võib see liikmesriik nõuda kolmandate riikide kodanikelt, et need täidaksid riigisiseses õiguses ette nähtud integratsioonitingimusi (vt selle kohta 8. novembri 2012. aasta kohtuotsus Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, punktid 38 ja 39).
- 50 Lisaks väitsid Madalmaade ja Saksamaa valitsus sisuliselt, et arvestades seda, et ELTL artiklil 20 põhinev kolmanda riigi kodaniku elamisõigus on tuletatud elamisõigus, ei saa selline elamine, kuigi see on eeldatavasti olnud viie aasta kestel seaduslik ja pidev, õigustada pikaajalise elamisloa väljaandmist direktiivi 2003/109 alusel. Selliste argumentidega ei saa nõustuda.
- 51 On tõsi, et liidu kodakondsust puudutavad EL toimimise lepingu sätted ei anna mingit autonoomset õigust kolmanda riigi kodanikele. Võimalikud õigused, mis on sellistele kodanikele antud, ei kujuta endast nimelt mitte nende kodanike isiklike õigusi, vaid liidu kodanike õigustest tuletatud õigusi. Tuletatud õiguste eesmärk ja põhjendus seisneb tõdemuses, et nende õiguste tunnustamata jätmine võib eelkõige riivata liidu kodaniku liikumisvabadust ja elamist liidu territooriumil (vt selle kohta 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa), C-836/18, EU:C:2020:119, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 52 Siiski ei oma niisugune asjaolu tähtsust selle kindlakstegemisel, kas „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tähenduses hõlmab kolmanda riigi kodaniku elamist ELTL artikli 20 alusel selle liikmesriigi territooriumil, mille kodakondsus asjasse puutuval liidu kodanikul on.

- 53 Ühelt poolt ei tee direktiivi artikkel 3 nimelt vahet selle järgi, kas kolmanda riigi kodanik elab seaduslikult liidu territooriumil iseseisva õiguse alusel või liidu kodaniku õigustest tuletatud õiguse alusel.
- 54 Sellist vahetegemist ei tulene ka direktiivi muudest sätetest, eelkõige direktiivi artikli 4 lõikest 1, milles on mainitud kolmanda riigi kodaniku seaduslikku ja pidevat elamist liikmesriikide territooriumil viie aasta jooksul vahetult enne asjaomase taotluse esitamist.
- 55 Teiselt poolt ei tähenda asjaolu, et kolmanda riigi kodanikule liidu õiguse alusel antud liikmesriigi territooriumil elamise õigus on tuletatud elamisõigus, tingimata seda, et sellise õiguse andmist õigustavate põhjustega oleks vastuolus kolmanda riigi kodaniku püsivalt elama asumine selle liikmesriigi territooriumile. Seega piisab meenutamisest, nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 41, et sõltuvussuhe, millel põhineb kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigus ELTL artikli 20 alusel, ei ole eeldatavasti üldjuhul lühiajaline, vaid võib kesta märkimisväärse aja jooksul.
- 56 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele ja kolmandale küsimusele vastata, et direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste ei hõlma kolmanda riigi kodaniku elamist ELTL artikli 20 alusel selle liikmesriigi territooriumil, mille kodakondsus asjasse puutuval liidu kodanikul on.

Neljas küsimus

- 57 Arvestades teisele ja kolmandale küsimusele antud vastust, ei ole neljandale küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 58 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

- 1. Nõukogu 25. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta artikli 3 lõike 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste on liidu õiguse autonoomne mõiste, mida tuleb kõikide liikmesriikide territooriumil tõlgendada ühetaoliselt.**
- 2. Direktiivi 2003/109 artikli 3 lõike 2 punkti e tuleb tõlgendada nii, et selles sättes kasutatud „üksnes ajutiselt“ elamise mõiste ei hõlma kolmanda riigi kodaniku elamist ELTL artikli 20 alusel selle liikmesriigi territooriumil, mille kodakondsus asjasse puutuval liidu kodanikul on.**

Allkirjad